

№ 5 (406)
Люты 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

➔ **Рэгіён: успаміны краязнаўцы з Махро –** стар. 2

➔ **Вяртанне традыцыяў: баль у старадаўнім духу –** стар. 4

➔ **Спасціжэнне Радзімы: адкрыцці адной вандроўкі –** стар. 6

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Весткі з Рагачоўшчыны

Фармуюць экалагічную культуру

Бібліятэкі Рагачоўскай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы ажыццяўляюць працу па мясцовай праграме «Зямля – наш дом». Асноўная яе мэта – знаёмства чытачоў бібліятэк з навакольным светам, фармаванне беражлівага стаўлення да ўсяго жывога, прапаганда экалагічных ведаў з дапамогай кнігі. Вялікую ўвагу бібліятэкары надаюць працы з дзецьмі, падлеткамі, моладдзю. З гэтай мэтай у цэнтральнай раённай бібліятэцы праведзены Дзень інфармацыі «Бачыць, чуць, адчуваць прыроду», у Гарадзецкай сельскай бібліятэцы – займальна-праграма «Прыступкі ў свет прыроды», у Астраўскай сельскай бібліятэцы аформлены фотастэнд «Беражы свой край», а ў Хатаўнянскай бібліятэцы правялі тэматычны вечар «Чалавек, выратуй прыроду!».

Пры многіх бібліятэках дзейнічаюць клубы аматараў прыроды. Да прыкладу, у пасёлку Ільч працуе «Лесавічок», у вёсцы Серабранка – «Вясёлка».

І выдавецкай дзейнасцю займаюцца

У Рагачоўскай цэнтральнай раённай бібліятэцы, акрамя разнастайнай працы з кнігамі і чытачамі, наладзілі яшчэ і выданне брашураў, буклетаў, памятак. Штогод выпускаюць каляндар знамянальных і памятных датаў «Старонкі гісторыі Рагачоўшчыны», пастаянна новымі звесткамі папаўняецца біябібліяграфічны ўказальнік-даведнік «Хто ёсць хто на Рагачоўшчыне», у якім утрымліваюцца звесткі пра вядомых людзей, жыццё і дзейнасць якіх звязаныя з родным краем. Абноўлены і бібліяграфічны ўказальнік «Рагачоўцы ў сусветнай навуцы».

Міхась КАВАЛЁЎ

У кожнага «свой Быкаў»...

Постаць Васіля Быкава, яго жыццё і творчасць будуць цікавіць і наступныя пакаленні. Яркі ўнёсак у нацыянальную, сусветную літаратуру зрабіў чалавек, які і ў жыцці выявіў сябе неардынарнай, шматалічнай асобай. І часам здаецца, што з пункту гледжання літаратуразнаўства, гісторыі літаратуры, увогуле гісторыі беларускай культуры мы вельмі мала гаворым пра Быкава...

Новая кніга – «Васіль Быкаў: вядомы і невядомы. Літаратуразнаўчае эсэ, успаміны» выйшла ў выдавецтве «Літаратура і Мастацтва». Яна мае крыху нечаканы, «нефармальны» характар. Пад адной вокладкаю аб'яднаныя і літаратуразнаўчая праца Валянціны Локун «Васіль Быкаў у кантэксце сусветнай літаратуры», і дакументальныя ўспаміны пісьменніка, генерал-маёра ў адстаўцы Анатоля Сульянава «Васіль Быкаў. Камбат. Пісьменнік. Сябар». Не будзем гадаць, чаму менавіта такім аказаўся выдавецкі выбар у паяднанні дзвюх сапраўды разнапланавых працаў. Але адзначу, што абодва аўтары, відавочна, кіраваліся клопатам сказаць нешта новае пра творчасць, жыццё класіка айчыннай літаратуры. І як мне асабіста падаецца, у іх гэта атрымалася.

Анатоль Сульянаў доўгі час служыў у войсках супрацьпаветранай абароны, а пасля выхаду на пенсію

жыве ў Мінску. Шмат гадоў ён заставаўся добрым знаёмым і шчырым сябрам Васіля Быкава. Пра свае стасункі з пісьменнікам, атмасферу, што панавала вакол творцы, яго блізкіх сяброў і расказвае Анатоль Канстанцінавіч. У тэксце чытачы знойдуць шмат асабістага, што найлепш характарызуе самога аўтара: гэта і вылучае дакументальную аповесць, робіць яе старонкі цікавымі. У кожнага «свой Быкаў»! Усе гады сяброўства А. Сульянаў ставіўся да пісьменніка з надзвычайным піетэтам, імкнуўся зрабіць для яго нешта вартае, патрэбнае, стараўся неяк аблегчыць побыт, не шкадаваў часу, каб паспрыяць Быкаву, яго сям'і праз звароты да тых ці іншых начальнікаў. Анатоль Канстанцінавіч часта арганізоўваў сустрэчы Васіля Быкава з салдатамі, афіцэрамі, курсантамі.

Часам А. Сульянаў закрапае няпростыя ў дачыненні да класіка нацыянальнай літарату-

ры тэмы. Так, расказвае пра акалічнасці стасункаў Васіля Уладзіміравіча з блізкімі і роднымі. Аўтар адважна называе вядомыя яму рэчы, пачутыя з вуснаў пісьменніка. І ў гэтым ніколькі не прыніжае свайго героя. На кожнай старонцы дакументальнай аповесці навідавоку любоў і павага аўтара да сябра.

Несумненна, некаму сёння закарціць зрабіць заўвагу, прачытаўшы аповед: маўляў, нешта не зразумеў так, як некаму падаецца. Што ж, і памяць мае права на суб'ектыўны характар. Але напісанае выклікае давер яшчэ і таму, што аўтар не абыходзіць вострых пытанняў, імкнецца быць шчырым у ацэнках сваёй пазіцыі, уласнага светабачання. А напрыканцы піша наступнае: «... У дзень пахавання Васіля Быкава я доўга сядзеў каля сябра, успамінаў нашы сустрэчы, узіраўся ў яго заспакоены твар, у яго бледныя рукі, што так многа зрабілі для народа...»

І я прасіў у яго прабачэння, магчыма, некалі і нечым засмуціў мілага, дарагога сэрцу, ціхага, але неспякойнага чалавека.

Прабач, дарагі Васіль Уладзіміравіч...

Прабач нам усім...».

Мікола БЕРЛЕЖ

На тым тыдні...

23 студзеня ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь пачала працаваць **кніжная выстаўка да юбілею беларускай святой Ефрасінні Полацкай**. Сёлета адзначаецца 910-годдзе з дня яе нараджэння. На выстаўцы каля абанемента можна пазнаёміцца са шматлікімі выданнямі, прысвечанымі беларускай асветніцы. Выстаўка працягнецца да 23 лютага, працуе штодзень акрамя суботы і нядзелі.

23 студзеня ў чытальнай зале рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ імя Я. Коласа НАН Беларусі адбылося ўрачыстае **мерапрыемства, прысвечанае 115-годдзю з дня нараджэння** вядомага беларускага вучонага, акадэміка, Героя Сацыялістычнай Працы, былога прэзідэнта Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, дзяржаўнага і грамадскага дзеяча **Васіля Феафілавіча Купрэвіча**.

На імпрэзе адбылося адкрыццё выстаўкі «Акадэмік Купрэвіч (да 115-годдзя з дня нараджэння)», на якой прадстаўленыя дакументы і матэрыялы з рукапіснага архіва юбіляра, што ў 1989 годзе быў перададзены ў ЦНБ НАН Беларусі яго сынам Алегам Васільевічам і зараз захоўваецца ў фондзе аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў. Сярод экспанатаў біяграфічныя матэрыялы (копія выпіскі з метрычнай кнігі, рукапісы асноўных манаграфіяў і інш.), дакументы, звязаныя з працай у Батанічным інстытуце імя У.Л. Камарова АН СССР і інш. Асобны раздзел прысвечаны даследаванням і ўспамінам пра жыццё і навуковую дзейнасць вучонага.

24 студзеня ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылося ўрачыстае **адкрыццё 10-й юбілейнай Рэспубліканскай мастацкай выстаўкі «Арт-крок»** грамадскага аб'яднання «Міжнародная гільдыя жывапісцаў». Сябры аб'яднання – гэта вядомыя і паспяхова мастакі нашай краіны. Штогод яны прадстаўляюць на суд глядачам свае працы. Сёлета ў выстаўцы бяруць удзел каля 50 беларускіх мастакоў. Выстаўка працягнецца да 24 лютага.

26 студзеня ў канцэртнай зале «Мінск» канцэрта «Легенды Вялікага Княства – Старажытная зямля» адкрыўся **Тыдзень дударскай музыкі**. У імпрэзе бралі ўдзел гурты «Testamentum Terrae», «Brevis», «Irdorath folk band», а таксама сярэднявечны Вулічны Тэатр «Шальмоўскі Тэатр Ды Грыза», гурт гістарычнага танца «Фламея» ды іншыя. Рыцарскі клуб «Мінская Унія «Меч і Ворон»» прадэманстраваў рыцарскія баі. 27 студзеня святочныя мерапрыемствы перамясціліся ў Брэст, а 28 студзеня – у Гомель (пра гэтую імпрэзу падрабязней чытайце на стар. 3 сённяшняга нумара газеты).

27 студзеня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа прымалі прыхільнікаў мастацкага слова на **літаратурнай сустрэчы** з беларускім пісьменнікам **Міколам Маляўкам**. Вечар паклаў пачатак новаму музейнаму праекту «Пад нэманаўскім сонцам», прысвечанаму знакамітым землякам народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, людзям, якія зрабілі значны ўнёсак у развіццё беларускай культуры, літаратуры, мастацтва.

Праект адкрывае сустрэча з прызаным творцам Міколам Маляўкам, ураджэнцам роднай Коласу Мікалаеўшчыны. Лаўрэат літаратурнай прэміі імя Аркадзя Куляшова і Васіля Віткі, прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у намінацыі «Мастацкая літаратура» нядаўна адзначыў сваё 70-годдзе. Для паэта мінулы год быў знакавым, і не толькі з нагоды юбілею. З друку выйшлі два новыя выданні: кніга паэзіі «Крышталёвая галінка снегападу» і дакументальна-мастацкая аповесць «Коласаў абярэг». Прэзентацыя выданняў і стала асноўнай тэмай вечара.

28 студзеня ў сталічным Палацы дзяцей і моладзі вядомы фалькларыст з Любані, спецыяліст па традыцыйным танцавальным этыкеце і манеры выканання танцаў Сяргей Выскварка правёў **майстар-клас**. Арганізатары запрасілі ахвочых павучыцца «танцаваць «у народнай манеры», папоўніць запасы новай і карыснай інфармацыі пра танцы і не толькі...». Варта дадаць, што гэты чалавек з'яўляецца мастацкім кіраўніком узорнага фальклорнага калектыву «Верабейкі» (г. Любань), летась пад ягоным кіраўніцтвам адбылася танцавальная школа «Пятровіца».

Кніга ўспамінаў краязнаўцы з Махро

Нялёгкае, але разам з тым цікавае на падзеі жыццё ў палескай глыбінцы на мяжы з Украінай пражыў Сяргей Ражкавец. Ветэран Вялікай Айчыннай вайны, удзельнік калектывізацыі ў гэтых мясцінах, ён шмат гадоў узначальваў у вёсцы Махро, што ў Іванаўскім раёне, мясцовы калгас, сельскі Савет, а потым і пярвічную ветэранскую арганізацыю. Цяпер у ёй засталася некалькі вяскоўцаў сталлага ўзросту, якія са зброяй у руках абаранялі Радзіму, прайшлі сотні кіламетраў франтавых дарог, партызанілі ў родным краі.

Пра гэта Сяргей Ражкавец напісаў, а потым і выдаў кнігу «Махро. Вачыма відавочцы». Менавіта тут, на мяжы з Украінай, шмат

стагоддзяў таму яго землякі заснавалі паселішча, першае ўпамінанне пра якое адносіцца да 1792 года. Многа цікавых звестак пра вёску і яе жыхароў можна даведацца ў нашым школьным музеі, ягоным экспанатам стала і новая кніга, што нядаўна прэзентавалася ў сельскім Доме культуры.

Удзел у гэтым мерапрыемстве прынялі прадстаўнікі ўлады, старшыні сельвыканкамаў усяго Іванаўскага раёна, аднавяскоўцы, а таксама фундатары кніжнага выдання і ўкраінскія госці з суседняга Любяшоўскага раёна. Многія, хто завітаў на гэтае мерапрыемства, атрымалі ад аўтара кнігу з аўтографам.

Мікола
ПАНАСЮК

«Таленавітым паэтам быў бяспрэчна»

Да 100-годдзя з дня нараджэння Яўхіма Кохана

У пачатку 1990-х гадоў, распрацоўваючы тэму «Жлобіншчына літаратурная», дапоўніў спіс пісьменнікаў, паэтаў, літаратараў, якія нарадзіліся ці мелі нейкае дачыненне да Жлобіншчыны, трыма новымі імёнамі. Гэта Хвядос Шынклер, Васіль Вітка і Яўхім Кохан. У далёкія цяпер 1930-я гады яны, тады маладыя хлопцы, пэўны час жылі ў Жлобіне, дзе выпускалі рэгіянальную чыгуначную газету «Ударнік».

Імя, на той час яшчэ жывога, Васіля Віткі было на слыху. Не ўзнікла ў мяне праблемаў і са знаёмствам з творчасцю і біяграфічнымі звесткамі Хвядоса Шынклера. А вось наконт Яўхіма Кохана... Імя гэтага паэта мала што гаварыла. Не было аб ім звестак і ў літаратуразнаўчых даведніках. Давялося весці пошук.

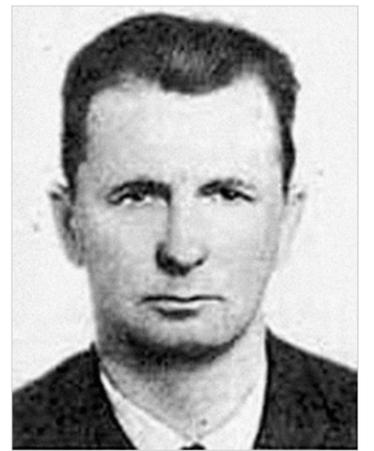
Ва ўспамінах самога Яўхіма Кохана «Вобраз чысцейшай дабырыні», якія былі напісаныя ў 1982 годзе і прысвечаныя Хвядосу Шынклеру, чытаем: «У пачатку 1932 г. у Жлобіне пачала выходзіць газета чыгуначнікаў «Ударнік». Хвядос прапанаваў мне перайсці сакратаром «Ударніка», але фактычна веў усю практычную работу як самы вопытны газетны спецыяліст у рэдакцыі. Мне ён даручыў аддзел чыгуначнага будаўніцтва... <...> Так, мне давялося працаваць разам з ім у адной рэдакцыі, у адным пакоі пры штодзённым блізім сутыкненні з вясны да кастрычніцкіх свят 1932 г., пакуль я не выехаў у Мінск...»

«...Каб раскажаць усё перажытае ім (Яўхімам Коханам. – М.Ш.) хаця б у асноўных падзеях, – піша ў сваіх успамінах «На скрыжаванні маланак» (1972 год) Васіль Вітка, – гэта была б цэлая эпопея – невыносна цяжкая, пакутная і захалляючая, як лёс многіх людзей, якім на саміх сабе прыйшлося выправаваць самыя крутыя і бязлітасныя павароты гісторыі».

Далей Васіль Вітка адзначае, што самабытны талент паэта Яўхіма Кохана першым заўважыў не хто іншы, як сам Кузьма Чорны. Актыўна друкавацца паэт пачаў у канцы 1920-х, але так і не сабраў і не выдаў ніводнай сваёй кніжкі. Жыццё ж паэт «спазнаў дасканаласцю»: працаваў цесляром, сталаром, начным вартаўні-

ком, малатабойцам, грузчыкам, бетоншчыкам, землякопам, «пажарнікам», паштавіком, журналістам, архівістам... З першых дзён вайны Яўхім Кохан – на фронце. Вяваў пад Харкавам, Сталінградам, на Курскай дузе. Закончыў вайну ў Сілезіі камандзірам, быў узнагароджаны многімі баявымі ордэнамі і медаламі. Пасля вайны паэт на працягу дваццаці пяці гадоў працаваў начальнікам паштовага вагона. Аб'ездзіў усе чыгуначныя лініі ад Львова да Уладзівастока.

На мой запытальны ліст адгукнуўся і Сяргей Грахоўскі, які таксама ведаў Яўхіма Кохана. Ён пісаў: «Таленавітым паэтам (Яўхім Кохан. – М.Ш.) быў бяспрэчна, але ў рэпрэсійны час ён вымушаны быў туляцца па краіне, каб не трапіць у Сібір, і літаратурны лёс яго не склаўся. Мы з ім і з Віткам у 1930–1931 гг. разам жылі ў адной кватэры ў Бабруйску, некаторы час разам з ім кватэраваў у Мінску, потым ён нечакана з'ехаў у невядомасць. Азваўся толькі ў 60-я гады. Адноічы мелькам бачыліся, доўгі час перапіваліся. Жыў ён у Львове, закончыў завочна Маскоўскі гісторыка-архіўны інстытут, прайшоў усю вайну. Часам друкаваўся ў «Малодосці», у «Днях паэзіі», у «Ліме»...». Сяргей Іванавіч доўгі час падтрымліваў перапіску з Яўхімам Коханам, які жыў у Багародзіцку Тульскай вобласці. Але ўжо некаль-

кі гадоў не меў ад яго звестак.

Мой першы ліст у Багародзіцку (лістапад 1994 года), на жаль, вярнуся назад з прыпіскай на канверце: «Адрасат памёр». А вось другая спроба – праз Багародзіцкі ЗАГС – была паспяховай. Высветлілася, што яшчэ была жывая жонка пісьменніка – Марыя Лаўрэнцеўна. Яна і паведала некаторыя дадатковыя звесткі аб жыцці і творчасці свайго мужа, даслала яго рукапісы і фотаздымкі.

Так, стала вядома, што Яўхім Іванавіч Коханаў (Кохан) нарадзіўся на Случчыне 3 лютага 1912 года, памёр 23 лютага 1993 года. Паходзіў паэт з сялянскай сям'і. Марыя Лаўрэнцеўна таксама пісала: «Ажаныўся паэт у 1938 годзе, з першых дзён вайны – на фронце. Пасля дэмабілізацыі ў 1946 годзе мы пераехалі ў Львоў, з 1969 года – у Багародзіцку».

Як сведчыла гэтая 86-гадовая жанчына, муж яе пры жыцці шмат пісаў. Сама ж Марыя Лаўрэнцеўна засталася адна. Адзіная іх дачка памерла даўно ў час родаў.

Мікалай ШУКАНАЎ,
супрацоўнік жлобінскай
райгазеты «Новы дзень»,
краязнаўца

Ад аўтара. Рукапісы Яўхіма Кохана, якія мне ў свой час пераслала яго жонка, я перадаў у Беларускі архіў-музей гісторыі літаратуры і мастацтва. Яны чакаюць свайго даследчыка.

Імпрэза

Як без нашае дуды...

Без песні – хоць трэсні!
Прыказка

У 1929 годзе, калі кожная рэспубліка Саветаў Саюза мусіла абраць сабе музычны інструмент, сімвал, праз чый вобраз вызначаліся рысы самой краіны і яе жыхароў, беларусы ў якасці «апякункі» сваіх інтарэсаў выбралі дуду. Пасля на дзесяцігоддзі нашая апякунка звільнілася з гістарычнай сцэны.

Ды толькі не маглі дапусціць яе поўнага адыходу ў нябыт неаб'якавыя да яе гучання людзі!

28 студзеня ў гомельскім Цэнтры культуры ў рамках Свята дуды ўрачыста віталі жыхароў горада гурты сярэднявечнай музыкі «Testamentum Terrae» і «Стары Ольса». У той жа трапяткі час, калі чакалі гурты, якія па непрадбачаных прычынах затрымліваліся ў дарозе, прыняў на сябе ўвагу загадчык кафедры беларускай літаратуры прафесар Іван Штэйнер. Неўзабаве пад'ехалі і гурты.

Як мог кожны ўпэўніцца пад час выступлення гурта «Testamentum Terrae», дыяпазон сярэднявечнай музыкі вельмі і вельмі шырокі. Гэта тлумачыцца, па-першае, заможным жыццём адной з групаў насельніцтва сярэднявечнай Беларусі (варта ўгадаць тут Радзівілаў), а, па-другое, наяўнасцю песень, што суправаджалі побыт нашых продкаў. Таму глядачам выпала магчымасць

паслухаць як італьянскую тэрантэлу, так і беларускі рок-н-рол (як аказалася, цяжкая праца каваля яшчэ ў XIX ст. паслужыла асновай для сучаснага вядомага плыні музыкі), таксама і народныя песні («Вулічка», «Гандзюленька») ды танцы («Полька», «Верабей»). І, нарэшце, гурт выявіў здольнасць перамяшчацца ў часе і прасторы, выконваючы як творы эпохі Рэнесансу, так і апрацаваныя версіі сучасных кампазіцыяў.

Гурт «Стары Ольса» прадэманстравалі інтэлігентнасць і культуру беларусаў, што адлюстравалася ў музычных творах «Полацкага шпытка». Насамрэч, «Полацкі шпытка» – гэта лютэрска жыццё беларусаў, яго гісторыі і культуры. Таму такі адчувальны ўплыў ці то адпаведнай эпохі (творы эпохі барока, усходнія матывы, выкліканыя нашэсцем крыжакі), ці то духоўнага («Пастыр»), ці то грамадскага («Немец»), ці то асабістага («Сліч на квецце») жыцця. Музыка і словы такіх твораў, як «Дрыгва», «У карчме», «Ватэршпіль», своеасабліва выяўляюць адметныя рысы беларуса. Нездарма дзяўчаты і хлопцы пачынаюць танчыць на пляцоўцы каля ўвахода. Не вытрымала і больш сталае пакаленне: падхапіўся з першага

«Стары Ольса»

шэрагу мужчына і пачаў такт музыцы падтанцоўваць, пляскаючы ў ладкі. Падтрымлівае імпат танцораў і гурт: спецыяльна для іх выконвае «Маразулю».

Што ж стала прычынай таго, каб прадстаўнікі розных узростаў, сацыяльных групаў і статусаў эмацыйна аднолькава сустрэлі такое Свята? Відаць, не на апошнім месцы – і той факт, што музыка выконвалася на інструментах XVI–XVII стст., сярэдзіна Іх Вялікасці Дуда, Скрыпка, Жалейка, Мандаліна, – увага! – Цытра, Дудырза (нямецкая дуда), Барабан і шмат іншых... Да таго ж, як паведаміў Зміцер Сасноўскі, кіраўнік гурта «Стары Ольса», інструменты заказваюцца на выраб майстрам-адмыслоўцам і вырабляюцца толькі з натуральных матэрыялаў. Нягледзячы на ўласныя жарты аб тым, што лютніст жыве 80 гадоў, 60 з якіх настройвае лютню,

музыкі не выглядаюць пакрыўджанымі на свой лёс, наадварот, годна ідуць абраным шляхам.

У адрозненне ад гурта «Testamentum Terrae», удзельнікі якога ўпершыню наведлі Гомель з нагоды Свята дуды, карані гурта «Стары Ольса» менавіта ў нашым горадзе. Зміцер Сасноўскі, кіраўнік цяпер ужо шырока вядомага гурта, падзякаваў родным і блізкім, хто бачыў станаўленне гурта на свае вочы і вытрымаў усе цяжкасці, звязаныя з гэтым.

Як заўважыў мудры беларускі народ, тады не адбылося свята, калі песень не было. У нас жа – і песні, і скокі, і мароз не мароз. Ды яшчэ і дыскі з цудоўнай музыкой набылі! Свята адбылося.

Марына ДАВІДЗЮК,
г. Гомель
Фота Марысы
ТУЛЬЖАНКОВАЙ

«Testamentum Terrae»

Калекцыянерам, і не толькі

Адзін з паштовых сімвалаў

Гэтым разам Беларуская пошта звярнулася да галубоў – паштовых і проста дэкаратыўных. У серыі выйшлі тры мініяцюры: на марцы № 897 – парода штрасер, № 898 – старамінскі статы голуб, а № 899 прысвечаная паштоваму голубу. Намалюваў іх Аляксандр Міцянін, памер кожнай – 40x28 мм, наклад – па 78 тысячаў асобнікаў. Друкаваліся ў аркушах па 6 марак з па-мастацку аздобленымі палямі, інфармацыяй пра адпаведную пароду голуба, а таксама – у малым аркушы па 2 серыі

(наклад 12 тысячаў аркушаў).

Крыху раскажам пра пароды, адлюстраваныя на марках. Мяркуюцца, што штрасераў вывелі ў Германіі, Аўстрыі і Маравіі ў сярэдзіне XIX ст., назва паходзіць ад нямецкага «strasse» – «вуліца». Прадстаўнікі пароды маюць адметную афарбоўку: крылы і хвост сіняга, чорнага, чырвонага колеру, а тулава – белага. Гэтыя галубы з бліжэйшымі якасцямі, але жыццёстойкія, маюць высокую пладавіцасць, за год пара можа даць 8–14 птушанятаў. Дарослыя птушкі дасягаюць вагі 700–1000 грамаў. Старамінскія статы ніякіх адносінаў да нашай краіны (нягледзячы на пэўныя сугучы з назваў горада) не маюць, іх вывелі прыкладна ў другой палове мінулага стагоддзя непдалёк станицы Старамінская ў Краснадарскім краі (Расія). Гэта птушкі сярэдніх паметраў, у стане ўзбуджэння яны хістаюцца ўзад-уперад (што з'яўляецца спецыфічнаю адметнасцю статных галубоў). Яшчэ з адметнасцяў – крылы, што маюць дакладную прапорцыю даўжыні, да тулава прыціскаюцца не вельмі шчыльна. Паштовыя га-

Штрасер 5000

лубы нязначна адрозніваюцца ад звычайнага дзікага шызага голуба, а пры выяўленні рабіўся ўпор на развіццё здольнасці да арыентацыі і да вяртання ў роднае гняздо ці галубятню. Унікальныя здольнасці гэтых птушак былі заўважаныя чалавекам прыкладна 2–3 тысячы гадоў таму. Найлепшыя паштовыя галубы цаніліся надзвычай высока і каштавалі нямала. Прыкладам, у XI–XII стагоддзях кошт аднога мог быць роўны кошту чыстакроўнага арабскага жарабца. Вядома нямала выпадкаў, калі прадстаўнікі гэтай пароды вярталіся дадому, пераадолеўшы 1000 кіламетраў. Хуткасць палёту – 80–90 кіламетраў за гадзіну. Бываюць розных колераў.

У дзень выхаду на паштамце Мінска праводзілася спецгашэнне на канверце «Першы дзень» (мастак А. Міцянін).

Вялікі дзякуй за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтру «Марка» РУП «Белпошта»

На паэтычнай хвалі

У пачатку студзеня аматары літаратуры, усе, хто неаб'якавы да вершаванага мастацтва, сабраліся ў Уздзенскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя П. Труса з нагоды выхаду ў свет паэтычнага зборніка Тамары Каляды «Богиня». Гэта ўжо не першы вольны зборнік Тамары Антонаўны, некалькі гадоў таму пабачыў свет першы зборнік вершаў «Белая раніца». Сімвалічна тое, што прэзентацыя прайшла ў 2012 годзе, які аб'яўлены Годам кнігі.

У мерапрыемстве прынялі ўдзел сябры Саюза пісьменнікаў Беларусі В. Сабалеўскі, З. Калкоўская, Д. Вінаградаў, Г. Нічыпаровіч і сябры літаратурнага аб'яднання «Нёманец».

Тамара Антонаўна ў сваіх творах прымушае задумацца і самастойна шукаць адказы на розныя жыццёвыя пытанні. Яе паэзія вызначаецца пачуццём даверу да жыцця і філасафічнасцю, ёй уласцівая лірычная ўзвышаннасць. У многіх вершаваных радках яна вядзе дыялог сама з сабой, а праблемы зямнога быцця суадносяцца з імклівым бегам часу і вечнасці. Літаратурная сустрэча атрымалася змястоўнай і цікавай, тым больш, што яе калегі і сябры выказвалі свае меркаванні, пажаданні, заўвагі, падрыхтавалі смачныя сюрпрызы, цікавіліся планами на будучыню.

Аксана ДРАЧАН,
дырэктар Уздзенскай ЦБС

Старамінскі статы голуб 5000

Паштовы голуб 5000

Т. Каляда (у цэнтры) з сябрамі і калегамі

У дзень святкавання Старога Новага года ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Рэспублікі Беларусь прайшоў чарговы Вялікі навагодні Бал. Традыцыя была закладзеная ў 2010 годзе. Галоўнай ідэяй арганізацыі такога маштабнага шасцігадзіннага мерапрыемства было прыцягнуць увагу сучаснікаў да спазнання сваёй гісторыі, культуры, далучыць да свету класічнай музыкі, оперы і балета.

Гэты пачын – своеасаблівая спроба падысці да рэканструкцыі балаў, што праходзілі ў XIX і ранейшых стагоддзях у Варшаве, Вільні, у палацах і маёнтках Радзівілаў, Сапегіў, Завішаў, Агінскіх і іншых.

Абавязковай умовай для ўдзелу ў Балі былі адпаведныя ўборы: вячэрняя сукенка для дам і смокінг (ці падобны гарнітур) для мужчын. Асабліва віталіся рэканструяваныя бальныя строі. Паклапаціліся і пра выгляд персаналу тэатра: гасцям расчынялі парадныя дзверы лакеі, апранутыя па фасоне XIX ст., і ўсе супрацоўнікі тэатра, уключна з аховай, былі ў карнавальных масках. Мастацкае афармленне балаў выканаў галоўны мастак тэатра Аляксандр Касцючэнка, мастаком па касцюмах была Кацярына Булгакава.

Вялікі навагодні Бал сабраў дам і іх кавалераў не толькі з Мінска ды іншых гарадоў Беларусі, але і з Расіі. Прысутнічаў і кіраўнік балю Дрэздэнскай оперы Ханс Ёахім Фрай.

Феерычнае музычна-атральнае дзеянне стваралі больш за 300 прафесійных

Вялікі бал у Вялікім

артыстаў: салісты оперы і балета, танцоры кардэбалета, хор, два склады сімфанічнага аркестра Вялікага тэатра, канцэртны аркестр «Няміга» і іншыя калектывы. Прадэманстравалі выканальніцкае майстэрства і будучыя прафесіяналы (навучэнцы Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага гімназіі-каледжа), мімы (артысты тэатра міманса), студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і самадзейныя калектывы.

Праграма імпрэзы была вельмі насычанай і разнастайнай. У адзін вечар можна было здзейсніць танцавальную вандроўку па рускім і венскім балах, пазнаёміцца з сярэднявечнымі танцамі, паслухаць класічную музыку і пабываць на канцэрце артыстаў оперы і балета, нават ацаніць майстэрства валодання рыцарскай зброяй. Акрамя танцаў, музыкі і канцэртаў, у фае партэра, бельэтажа і балкона гасцей і ўдзельні-

каў чакалі разнастайныя тэматычныя салоны (паэтычны, ювелірны, фота, мастацкі) і шматлікія забавы.

Бурліла «салоннае жыццё». Мастакі і фотамайстры спяшаліся зафіксаваць уражанні і эмоцыі ўдзельнікаў незвычайнага дзейства. Ювелірны салон вабіў эксклюзіўнымі ўпрыгожаннямі сербскага дызайнера Алены Мандзіч (сродкі ад продажу былі перададзеныя школе-інтэрнату для дзяцей з парушэннямі слыху ў Ждановічах).

Усе ўдзельнікі балю атрымалі цудоўныя ўражанні і задавальненне, а самыя актыўныя і ўмельныя танцоры былі ўзнагароджаныя ганаровымі дыпламамі ў намінацыях «Самая музычная пара», «Самая рамантычная пара», «Самая вясялая пара», «Лепшыя танцоры Балю», «Лепшыя дэбютанты Балю».

Баль адшумеў. З нецярпеннем чакаем наступнага. А пакуль жа выкажам пажаданні.

Каб балі быў сапраўды адметны, пэўна, трэба больш наблізіць яго да гісторыі краіны. Пажада-на, каб у канцэртным рэпертуары пераважалі творы з нацыянальнай музыч-

най спадчыны (якая адраджаецца з небыцця такімі рупліўцамі, як Віктар Скорабагатаў, Уладзімір Байдаў, Святлена Немагай, Вольга Дадзіёмава і іншымі даследчыкамі), сучасныя творы беларускіх кампазітараў на вершы беларускіх класікаў і сучасных паэтаў. Трэба запрашаць калектывы, якія займаюцца сапраўднай гістарычнай рэканструкцыяй танцавальных касцюмаў, танцаў і г.д. і нават робяць інсцэніроўкі балаў, што рэальна праходзілі ў розных месцах тагачаснай Беларусі. Тады гэта будзе не проста вельмі прыгожае забаўляльнае шоу, а сапраўдная падзея ў культурным жыцці незалежнай краіны, якая, акрамя ўсяго, будзе спрыяць і павышэнню аўтарытэту Беларусі ў культурнай прасторы еўрапейскіх краін.

Наталі КУПРЭВІЧ,
фота аўтара

Узгадаваны Нёманам

Калі па радыё ці тэлебачанні гучыць песня пра Нёман, адразу ўзгадваю знакамитага беларускага паэта Анатоля Астрэйку. Яго вершы ў свой час былі запатрабаваныя беларускімі кампазітарамі і ў іх апрацоўцы стаяліся народнымі песнямі.

Летась мы адзначылі 100-годдзе ўраджэнца Капыльшчыны. Анатоля Астрэйку нарадзіўся 24 ліпеня 1911 года ў вёсцы Пясочнае, што на берагах Нёмана. З маленства ён бачыў велічную прыгажосць прыроды, бурлівае і насычанае навакольнага жыцця, што і дало шырокую гаму эмоцыяў для будучых твораў паэта.

З радасцю пайшоў А. Астрэйка ў першы клас, дзе настаўніцай была яго цётка Параска, усё на нейкія чатыры гады старэйшая за пляменніка. Школка як такой не было, дзеці па чарзе хадзілі з хаты ў хату на вучобу. Кожны браў з сабою ўслончык, а пісалі на тым, хто што меў: грыфельныя дошкі, кавалкі кардону, падручнікі замяняла настаўніца.

Пасля рэвалюцыі адкрылася сямігадка, першым дырэктарам быў Іван Аляксандравіч Шышка. Упершыню вучні трымалі ў руках падручнікі на роднай мове, а замест шпалераў былі сшыткі. Наладжвалася культурнае жыццё. Часта ў сваіх вершах паэт будзе ўзгадваць пра мясцовую самадзейнасць. Ён імкнецца спазнаць свет, нават не паленаваўся з сябрамі паглядзець кіно ў Слуцку аж за 50 км.

Але нялёгка шлях дастаўся яго сябрам: у вайну многія загартуюцца, а некаторыя загінуць. Анатоля Астрэйку прайшоў з баямі па варожых тылах Віцебскай і Мінскай абласцей. У партызанскім атрадзе пад камандаваннем Гарбачова ён граміў ворага, а па вечарах каля вогнішча пісаў вершы. Партызанскае камандаванне прызначыла яго сакратаром сатырычнай газеты «Раздавім фашысцкую гадзіну». У слускай друкарні падпольнай газеты «Народны мсцівец» у 1943 годзе выйшаў яго зборнік «Слуцкі пояс». Дарэчы, першы зборнік, «Слава жыццю», выйшаў яшчэ да вайны.

Пасля вызвалення Капыля Анатоля Пятровіча адразу пабываў там і напісаў верш:

...Паклон магілам дарагім,
Паклон табе, мая зямля,
Я шчыра ганаруся тым,
Што родам сам з-пад Капыля.

Наш зямляк даволі часта наведваў рэдакцыю мясцовай газеты і сябраваў з многімі капыльскімі журналістамі, асабліва з Усяславам Гурыновічам. Аднойчы паэт заначаваў у яго на вышках, у духмяным сене. Побач з хатай каля сцяжкі бурліла рэчка Каменка і так нагадвала родны Нёман, што сам сабою напісаўся вершык.

Любоў да Бацькаўшчыны і яе прыроды натхняла А. Астрэйку: так адзін за адным выходзілі яго зборнікі «Зямля мая», «Добры дзень» і іншыя.

Іван ІГНАТЧЫК,
г. Капыль

Не мяняецца толькі людская памяць

збудаваў арэлі для сялянскіх дзяцей. На свае сродкі ён таксама ўтрымліваў прытулак для дзяцей-сіротаў. Дарэчы, і ў 1930-я іх хапала. Пасля вайны прытулак быў пераведзены ў бліжэйшую вёску Мацькаўцы.

У 1938 годзе ў Абадоўцах з'явілася аранжарэя – апошняя з гаспадарчых пабудоваў пана Багдановіча. Яна захавалася да нашага часу толькі часткова.

Тут захаваўся яшчэ адзін помнік архітэктуры – фамільная капліца Багдановічаў. Яна месціцца на ўзвышшы, на самым прыгожым месцы ў Абадоўцах. Капліца патанала ў зелены дрэваў, якія і зімой, і ўлетку аб нечым ціха-ціха пера-

шэптваюцца паміж сабой. Калі прыходзіш сюды, адчуваеш павеў спакою і вечнасці...

Капліцы быў пахаваны бацька Мечыслава Багдановіча Отан і малодшая дачка Ванда, якая памерла ва ўзросце 17–18 гадоў ад сухотаў. Бацька спрабаваў ратаваць дачку, лячыў яе ў розных дактароў, у тым ліку ў Аўстрыі. Але жыццё Ванды абарвалася ў самым росквіце. Яе прывезлі на радзіму ў сярэдзіне 1930-х гадоў. Адпывалі ў касцёле ў Раёўцы, а пахавалі ў капліцы ў Абадоўцах. Шырокая сцэжка, што вяла ад палаца пана Багдановіча да капліцы, была поўнасацю высаджаная ружамі. Бацька па некалькі разоў на дзень прыходзіў да дачкі. Молячыся тут каля магілы, ён не мог згадзіцца і зразумець, чаму ў яго аднялі самае дарагое. Тады, у сярэдзіне 1930-х, пан Мечыслаў Багдановіч не мог

русі пан Мечыслаў Багдановіч разам з дочкамі Марысяй і Рэняй выехаў спачатку ў Вільню, а адтуль – у Польшчу. Ён пазбег арышту бальшавікамі. Але ў Польшчы ўжо грукатала вайна, ліліся слёзы. Пану Багдановічу часамі здавалася, што гэта злы лёс гоніць яго, невядома за што караючы. Суцяшала тое, што ён у гэтай бядзе не адзін, і на канаване трэба мужа перажыць.

Пан Мечыслаў Багдановіч заставаўся ў Польшчы ў перыяд акупацыі нямецка-фашысцкімі войскамі. Разам з палякамі перанёс усе нягоды і жахі вайны. Магчыма, ён да апошняга спадзяваўся, што зможа аднойчы вярнуцца ў родныя мясціны. Але Польшча стала для яго апошнім прытулкам.

Пасля вайны пан Мечыслаў Багдановіч жыве ў Сопача па вуліцы Сталіна, 792. Ён многа хварэў і ўвесь час

Герб Багдановічаў «Багорыя»

перад вайной жылі на польскай тэрыторыі. Пасля вайны Марыся даволі часта прыезджала ў Польшчу, каб наведаць родных і знаёмых. Пад канец жыцця яна фундавала адзін з дамоў каля Варшавы для састарэлых людзей. Прыезд пані Марысі Багдановіч у Польшчу на пачатку 1990-х гадоў быў апошнім. Яна памерла далёка ад Абадоўцаў, у ЗША.

Дачка Мечыслава Багдановіча Рэня памерла пасля вайны ў Польшчы ў вельмі цяжкіх пакутах.

Шкада, але родныя мясціны, дзе прайшло дзяцінства і юнацтва, ні Марыся, ні Рэня так і не змаглі больш ніколі пабачыць...

З тых далёкіх гадоў прайшло шмат часу. Многае пераасэнсавалася. Але цікава, што ні адзін са старэйшых жыхароў вёскі Абадоўцы, Ілья, Суднікі, Лёпаўшчына і іншых, хто яшчэ памятае Багдановічаў, не сказаў ніводнага кепскага слова пра пана Мечыслава Багдановіча. Яго ведалі як чалавека справядлівага, добрамысливага, чулага, прыстойнага, чалавека, які ўмеў выслухаць любога і дапамагчы чым мог – раўнадушным да чужой бяды ён ніколі не быў.

...Многае змянілася з таго часу. Не мяняецца толькі людская памяць.

І яна не выкрэслівае імёны тых, хто гэтага заслугоўвае.

Наталля СЯНЬКО,
выкладчыца
Маладзечанскага
дзяржаўнага
прафесійна-
тэхнічнага
каледжа

(Заканчэнне.
Пачатак у № 4)

Комплекс панскіх пабудоваў у Абадоўцах з'яўляецца найбольш выразным у Вілейскім раёне. Шкада, што з цягам часу пабудовы пакрысе разбураюцца.

У пана Багдановіча быў свой бровар, які знаходзіўся каля сажалкі. У гады грамадзянскай вайны ён моцна пацярпеў. Але тым не менш сцены бровара захаваліся. А на прыгожым галоўным франтоне можна прачытаць надпіс: «Ободовский № 16 винокурный...».

У Мечыслава Багдановіча быў таксама свой малаказавод. Тут выраблялі вельмі смачныя сыры і масла. Яны траплялі на сталы беларусаў, палякаў, немцаў і англічанаў.

Былі і іншыя пабудовы. Гэта рымарская майстэрня, кузня, якая добра захавалася да нашага часу, флігель – асобнае збудаванне, якое ўваходзіла ў комплекс сядзібы і прызначалася для жылля чэлядзі. Меліся таксама стайня выязных коней і жы-вёлагадоўчая ферма.

У Багдановіча было 200 кароваў, 16–18 параў адборных прыгожых коней, на якіх двойчы на год рабочыя ў параднай форме выязджалі са сцягамі на ўрачысты парад у бліжэйшую Ілью. Адбывалася гэта, як правіла, штогод 3 мая (святкаванне Дня канстытуцыі Рэчы Паспалітай) і 11 лістапада. Уся вёска назірала за гэтым урачыстым выездам.

У Абадоўцах Мечыслаў Багдановіч

Рэшткі сядзібнага комплексу Багдановічаў у Абадоўцах

Капліца-пахавальня Багдановічаў

нават у самым страшным сне ўявіць, што гэта будзе далёка не апошняя страта.

Другая дачка, Марыся, выйшла замуж, але дзяцей у яе не было. Ды і жыццё напачатку не вельмі складвалася. А дачка Рэня даволі часта хварэла. Бацька як ніхто перажываў за дзяцей, пераносячы адну трагедыю за другой.

А далей быў 1939 год, які перакрэсліў многае ў жыцці пана Мечыслава Багдановіча. Прыйшлося, як аказалася, назаўсёды развітацца з роднымі мясцінамі, з родным домам, з магіламі блізкіх. Перад самым уз'яднаннем Заходняй і Усходняй Бела-

сумаваў. На чужыне яму вельмі не хапала роднага кутка, дзе нарадзіўся і вырас, дзе так міла шапочуца ліпы і плешчацца вада, куде зязюля і пераліваецца трэллю салавей... Пан Мечыслаў Багдановіч памёр 11 студзеня 1950 года ў шпіталі Акадэміі медыцыны ў Гданьску і пахаваны там на каталіцкіх могілках.

Пані Марыся з мужам Янам Дэмбінскім дзякуючы яго арыстакратычнаму паходжанню змаглі пад час вайны здабыць візу ў Італію і выехаць з палаючай Варшавы. Затым яны перабраліся ў ЗША. У Нью-Ёрку Марыся стала ініцыятарам стварэння арганізацыі «Братняя дапамога», што дапамагала палякам і беларусам, якія

Варшаўскі напрамак

Настолькі багатая і цікавая гісторыя нашай зямлі, што не хопіць і некалькіх газетных старонак, каб падрабязна апісаць хаця б адзін з турыстычных маршрутаў. Асабліва радуе, калі ў падобную вандроўку выпраўляюцца людзі, здавалася б, далёкія ад гэтай тэматыкі. Супрацоўнікі сталічнага Фрунзенскага аддзела Дэпартаменту аховы не толькі ахоўваюць шматлікія аб'екты дзяржаўнай, грамадскай і прыватнай уласнасці Беларусі, але і актыўна пашыраюць свой кругазгляд, вандруючы па розных цікавых мясцінах краіны. Адно з нядаўніх іх падарожжаў – у заходнім ад Мінска накірунку. Арганізаваў экскурсію прафсаюзны камітэт, які ўзначальвае Ірына Чарнецкая, а кіравала экскурсіяй член прафкама Алёна Цмыг. Гідам быў Ігар Гатальскі. Я хачу падзяліцца з чытачамі газеты сваімі адкрыццямі з таго падарожжа.

Пад роўны гул матора мы слухалі расповед пра гісторыю мястэчак і вёсак, паўз якія праязджалі. Прыкладам, даведліся пра паходжанне назвы Ждановічы. Сярод зялёных лясоў, дзе б'юць крыніцы з мінеральнай вадой, у пачатку XX стагоддзя багаты чалавек Здановіч набыў тэрыторыю для сваіх лецішчаў і пабудаваў першую лякарню, а мясціну называлі Здановічавы дачы. З цягам часу назва трансфармавалася ў Ждановічы. Далей наш шлях ляжаў праз пасёлак Рагамка, знакаміты сваім конна-спартыўным комплексам, дзе часта праходзіць спаборніцтва міжнароднага ўзроўню. Непадалёк старажытнага Заслаўя пабачылі доты, пабудаваныя ў 1930-я гады ўздоўж тагачаснай дзяржаўнай мяжы СССР.

Неўзабаве даехалі да ўзвышшаў, што з'яўляюцца водападзелам рэк, якія цякуць да Балтыйскага і Чорнага мораў. У гэтых мясцінах купцы вымушаны былі цягнуць свае судны па сушы.

Абапал шашы растуць беластволыя бярозкі. І да гэтага часу дарогу завуць Кацярынінскім трактам. Ён прывёў у Радашковічы, дзе мае спадарожнікі даведліся, што ў мясцовай гімназіі да 1917 года выкладаў вядомы беларускі мастак і даследчык Язэп Драздовіч. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны непадалёк здзейснілі свае подзвігі экіпажы бамбардзіроўшчыкаў пад камандаваннем капітанаў Мікалая Гастэлы і Аляксандра Маслава, якія ў 1941 годзе выляталі са Смаленшчыны, каб бамбіць нямецкую ваенную тэхніку. Каля

шашы – помнік, што ўвечы падзвіг экіпажа Мікалая Гастэлы.

Праязджаючы праз Маладзечна, экскурсавод нагадаў пра выдатнага гісторыка Міколу Ермаловіча, які тут жыў і працаваў у 1948–1957 гадах у настаўніцкім інстытуце. Чытачы газеты добра ведаюць, што ён першы з даследчыкаў гісторыі Беларусі на аснове старажытных летапісных крыніцаў стварыў грунтоўную кнігу «Беларуская дзяржава Вялікае Княства Літоўскае». Скажу шчыра, калі прачытаў яе, то па-сапраўднаму адчуў неразрыўную павязь з нашымі продкамі, якія некалі называліся літвінамі...

Мы ехалі па мясцінах Заходняй Беларусі, любаваліся старадаўнімі касцёламі, якія не паспелі разбурыць час і ваяўнічыя атэісты. У часы майго дзяцінства гэтую частку Беларусі называлі «Западная», і я быў абсалютна ўпэўнены, што гэта – іншая краіна.

Недалёка ад Смаргоні мы пабывалі ў залескім маёнтку Міхала Клеафаса Агінскага, дзе цяпер ідзе рэстаўрацыя. Гаспадар быў дыпламатам, а музыка была яго хобі. Але мы даражым ім найперш як кампазітарам і змагаром за шчасце Радзімы. З хваляваннем мы праходзілі па алеях, дзе некалі гуляў пан Міхал... Нібыта зачараваныя, глядзелі, як струменіцца рачулка Драй. Здавалася, праз яе цурчанне чуюцца мелодыі мазурак Агінскага.

З журбой аглядалі экскурсанты запусцелыя былыя фальваркі каля мястэчак Сморгонь, Жодзішкі, Свір, а з узгорка любаваліся панарамай прыгожага возера Свір.

У адной з цэркваў святар паказаў абразок Святой Ганны, які належыць да самых шануемых у Беларусі. Там мы даведліся аб факце, аб якім раней чамусьці не задумваліся. Маці Ісуса звалі Марыяй. Але ж у яго была і бабуля. Святая Ганна – бабуля Хрыста! Пасля прыезду ў Мінск я абзваніў многіх знаёмых і сяброў, але ніхто з іх пра бабулю нічога не ведаў.

На гасцінцы Мінск–Маладзечна мноства памятных знакаў, на адным са скрыжаванняў усталяваныя два валуны з прозвішчамі знакамітых асобаў, вандроўнікаў па гэтым шляху.

Хутка паказалася праваслаўная царква ў вёсцы Плябань. Згодна з паданнем, у 1863 годзе тут паўстанцы хавалі сваю зброю. У саветскія часы царква паступова разбуралася. А нядаўна, пасля перадачы вернікам, яе пачалі аднаўляць. Непадалёк знаходзіцца ма-

Спаца-Праабражэнская царква ў Смаргоні

гіла беларускіх паўстанцаў, якія далі бой царскім войскам і гераічна загінулі.

Далей – станцыя Уша, якая ў пасёлку Краснае. Тут быў Максім Багдановіч, які ў пяцігадовым узросце з сям'ёй апынуўся ў Ніжнім Ноўгарадзе і Яраслаўлі, але марыў пабачыць Радзіму. Мара збылася: ён прыехаў спачатку ў Вільню, а потым у Ракуцёўшчыну (што каля Краснага). Сасонніку, які расце па берагах дзівоснай рэчкі Уша, больш за сто гадоў, ён абвешчаны помнікам прыроды.

Калі пад'язджалі да Смаргоні, экскурсавод нагадаў пра падзеі Першай сусветнай вайны. Тут у 1915 годзе праходзіла лінія фронту, дзе немцы ўчынілі небывалае злачынства супраць рускай арміі. На горад абрынуўся шквал артылерыйскіх удараў. Але замест выбуху чуўся воплеск, і ў паветра са свістам вырываўся жоўта-зялёны атрутны газ. Горад быў спалены, практычна сцёрты з твару зямлі. Да гэтага часу ў раёне захавалася шмат ваенных пахаванняў, а ў народзе засталася выслоўе: «Хто ў Смаргоні не бываў – вайны не ведае». Атрутны газ, ад якога ў страшных пакутах памерлі нашыя землякі (а большасць у рускай арміі тут складалі беларусы), у 1920-х гадах быў забаронены міжнароднымі пагадненнямі як найбольш варварская зброя. На ўсёй лініі фронту Першай сусветнай вайны Сморгонь была адзіным горадам, які цягам 810 дзён не маглі ўзяць нямецкія войскі. На жаль, падзвіг абаронцаў горада і да гэтага часу не ўшанаваны.

На пляцы ў Смаргоні паміж царквой, касцёлам і возерам нядаўна пабудаваны помнік Францішку Ба-

гушэвічу, на якім выбітыя словы вялікага пісьменніка пра неабходнасць захавання роднай беларускай мовы, якія, на жаль, большасць беларусаў чамусьці ігнаруе.

У мястэчку Жодзішкі экскурсанты з цікавасцю хадзілі па залах прыватнага гісторыка-краязнаўчага музея. З гісторыяй краю і свайго роду распавёў гаспадар музея і сядзібы, бард,

Помнік Ф. Багушэвічу ў Смаргоні

настаўнік гісторыі Алег Анатолевіч Мізула. Мы разглядалі папяровыя і металічныя грошы ВКЛ, Рэчы Паспалітай, нямецкія, польскія і саветскія, даваенныя і пасляваенныя. У другой зале мы ўбачылі старадаўнія прылады: калаўроты, мініяцюрныя млыны, каталкі, прасы, сякеры, тачылы... На развітанне гаспадар праспяваў некалькі сваіх песень. Мелодыі так захапілі нас, што мы не вытрымалі і задавальненнем пачалі падпяваць.

Экскурсія ўсім спадабалася. І не важна, што ў паўсядзённым жыцці не кожны звязаны з гісторыяй свайго краю. Галоўнае – любіць яго, шанаваць гісторыю.

Уладзімір ШУЛЯКОЎСКІ,
г. Мінск

Мікалаеўскі касцёл у Свіры

Традыцыі і сучаснасць

«Сузор'е» і шлях ягоных зорак

Аляксандр Растопчын «Роднае», М., 2011, «RMG company»
паводле ліцэнзіі «RD Records», 2008, New York

Быў на рубяжы 1970/80-х гадоў такі гурт «Сузор'е», заснаваны ў дзень адкрыцця ў беларускай сталіцы альтэрнатыўнай (маладзёвай) кавярні «Сузор'е» – 29 кастрычніка 1977 года. У ім ад першага складу значылася імя гітарыста Аляксандра Растопчына. Яны першымі вывелі наш рок на прафесійную сцэну, а праз дзесяцігоддзе ў маёй з Мяльгуем першай кнізе «Праз рок-прызму» з'явіліся такія словы: «Выбраўшы сабе гучную беларускую назву, гурт тым і абмежаваў свой аб'ём перад духовай свядомасцю народу. Як сцвярджае К. Кастравіцкі ў газеце «Чырвоная змена» 1982 году, на ягонае пытанне аб прыналежнасці калектыва да пэўнай нацыянальнай культуры музыкі адказалі: «Ні да якой. Мы прыныцыпова не спяваем па-беларуску. Трэба спяваць на мове больш распаўсюджанай, калі працуеш у папулярным жанры». І вось дзіва: калі гурт раскалоўся, тыя музыкі, што засталіся дома, усё ж даспелі да маштабнага беларускага артрэка альбома «Песня пра зубра» (гл. «КІ» № 42 за 2009 г.). А з тых, хто апынуўся ў ЗША, акурат Растопчын выдаў інструментальны альбом «Роднае», ці не «прыныцова» заспяваўшы па-беларуску «little chorus on "Gray Horse"».

Не дадзена чалавеку перадвызначыць лёс свой, таму найбольш самаўпэўнены адпрэчвалінікі боскіх наканаванняў спасцігаюць тыя каштоўнасці з вялікай пакутай. Што адбываецца з чалавекам, у якога за плячыма немалы творчы

шлях, а ў краіне роўных магчымасцяў ён раптам адчувае, што ён ніхто? Яго не прымае рускі хаўрус, бо «гаварыт з якім-та непанятным акцэнтам», а калі кажа «я беларус», яго дакараюць: «Які ты беларус, калі песні роднай не заспяваеш».

І менавіта ў ЗША касмапаліт Растопчын прымусяў сябе прыгадаць найбольш сімвалічныя беларускія мелодыі. Натуральна, гэта не сузор'еўскі «Старый мост, весь іскалеченый войной» альбо рускамоўныя пераклады Абдурахмана аль Хамісі, а нешта насамрэч адметнае, што там паказала б новым суай-

чыннікам, якога ён адметнага роду-племені. І гэтак утварыўся поўнафарматны альбом «Роднае».

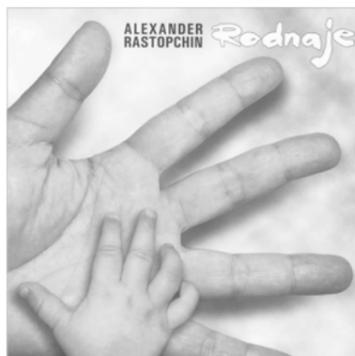
Пачынаецца альбом, натуральна, беларускай мелодыяй сусветнай славы – «Развітанне з Радзімай» Міхала Клеафаса Агінскага. Артыста, які можа сказаць з гонарам, што гэта маё, роднае, паважаюць і там, у Амерыцы, і тут, у Беларусі. Гэты твор неаднаразова выдаваўся на кружэлках і дома, і ў Польшчы, Францыі, ЗША, Расіі як у акадэмічных аранжыроўках, гэтак і ў іншых жанрах – бардаўская песня, рок-музыка, джаз.

Сімвалічнай сталася й гітарная растопчынская аранжыроўка музыкі Равенскага да рэлігійнага гімна «Магутны Божа», якой завяршаецца альбом «Роднае». Многім вядома, што трэк Растопчына з гэтым творам трапіў і на вядомы трыб'ют вялікай паэткі Наталлі Арсенневай «3 крывіцкай сям'і» («БМАgroup», 2009). Існуе нават міжнародны фестываль «Магутны Божа» ў Магілёве, дзе гэты беларускі шэдэўр граюць прадстаўнікі розных культур, расаў, моваў і ўсялякіх жанраў.

Не назавеш местачковай экзотыкай і знакамітую «Зорку Венеру» Сымона Рак-Міхайлоўскага, якую нават у Савецкім Саюзе за гады рэпрэсіяў не здолелі зацерці, прыпісаўшы ёй народнае аўтарства (а аўтара расстралялі ў 1937-м).

А. Растопчын

Аляксандра Растопчына выявіўся гэтакі кароль лацін-рока беларускі Карлас Сантана, на якога я хварэў яшчэ ў школе. Гітару маэстра тут выразна дапаўняе й адцяняе французскі ражак С'юзэн Гросман, якая разам з мужам Ірвінгам (флюгельгорн) брала ўдзел у працы над альбомам Растопчына ў нью-ёркскай студыі «Electronova Productions». З гледзішча на чарговае перавыданне кружэлкі «Роднае», акурат растопчынскай версіі «Пагоні» можна прадракаць новае хіт-жыццё.

А яшчэ надзвычайным хітом праграмы можна назваць «Мы выйдзем шчыльнымі радамі» У. Тэраўскага. Яго й так ведалі ўсе, а тут Растопчын ажывіў яшчэ аднаго расстралянага ў 1938-м беларускага генія. Вось толькі б радзё беларускае было ў Беларусі... Затое турысты ў музычных крамах і без яго разгубаюць інструментальную складанку вялікіх беларускіх мелодыяў у версіі экс-гітарыста «Сузор'я» Аляксандра Растопчына.

На жаль, падрыхтаванае ў ЗША выданне, як і тутэйшыя перавыданні, не надта мелі на ўвазе тутэйшага слухача, прапануючы ўсе тэксты буклета in english, але пра выдавецкую культуру сказаць варта. Яна і ў сімвалічным дызайне (маўляў, здолей перадаць роднае ад пакалення да пакалення), яна і ў дасціпных выходных звестках, дзе пра кожнага аўтара музычных шэдэўраў можна атрымаць хоць мінімальныя звесткі: Мікола Куліковіч, Сымон Рак-Міхайлоўскі, Мікола Равенскі, Уладзімір Тэраўскі ды інш. Вось толькі як трапіў у трэк-спіс «Роднага» Людвіг ван Бетховен з сваёй «Одай радасці»? Безумоўна, вялікі твор, але родны толькі немцу, кіба не? А мо як сусветная кампанія беларускім геніям!

Вітайт
МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Крыжаванка

з Драконавых гор

Уздоўж

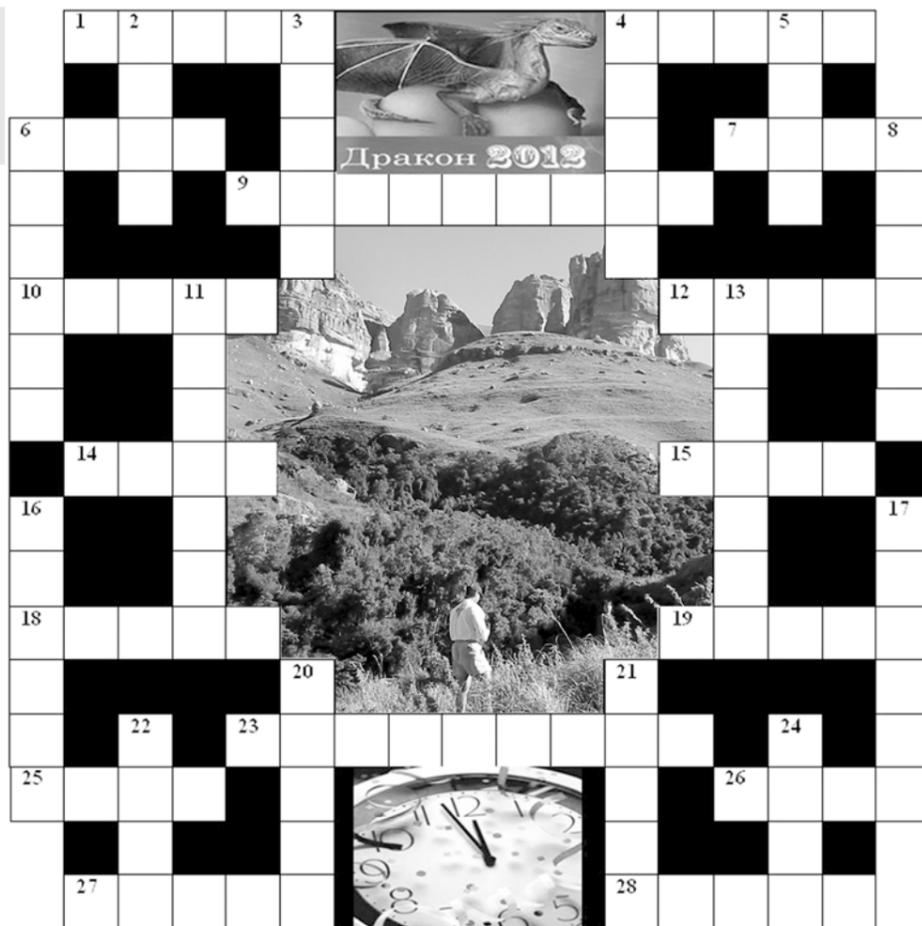
1. Чалавек вялікай фізічнай сілы.
4. Беражы нос у вялікі ... (прык.). 6. Знак задзяка: народжаным пад гэтым знакам год Дракона прынясе шмат прыемнага, многія ўступаць у шлюб, а некаторым год падорыць прыгожы раман.
7. Каштоўны камень чырвонага, зялёнага або шэрага колеру: паводле павер'яў, лечыць жаночыя пакуты.
9. Светаадчуванне, прасякнутае ідэалізацыяй рэчаіснасці: рыса характару, уласцівая народжаным у гады Змяі і Дракона.
10. Цвёрды мінерал, камень палкаводцаў і правадыроў, талісман Казерогаў.
12. Моцны віхор.
14. Святы, заступнік жывёлы і гаспадаркі: паводле беларускай легенды, змагаўся з жажлівым драконам (цмокам) і перамог яго.
15. Зімовы месяц, у якім Цяльцоў, паводле гараскопа, чакае кар'ерны рост.
18. Памяшканне ў гумне для сушкі снапоў.
19. ..., мастак, паэт. Прафесія, у якіх могуць дасягнуць вялікіх поспехаў людзі, народжаныя ў год Дракона.
23. Майстэрства прыгатавання ежы.
25. Мінерал, камень надзеі і вернасці, талісман Шалаяў і Скарпіёнаў.
26. Хуткая змена пераліваў колераў, святла.
27. Навуковая назва дракона, які жыве на востраве Камода (Інданезія): даўжыня яго пе-

равышае тры метры, а важыць ... больш за 150 кілаграмаў.
28. Любімы колер Дракона: каб не пакрыўдзіць яго, абрус на навагоднім стале павінен быць гэтага колеру.

Упоперак

2. Забарона на якое-небудзь слова, дзеянне.
3. ... Зан. Імя паэта-рамантыка, блізкага сябра Адама Міцкевіча: нарадзіўся ў год Дракона (1796).
4. Каляровы метал, талісман Цяльцоў.
5. Буйны горад на Віцебшчыне.
6. Была б ахвота, дык будзе і ... (прык.).
8. Свойскія жывёлы, якім на Куццю неслі першы блін, каб яны былі цэлы год здаровыя.
11. Карусь Беларускі прэзідэнт, паэт, драматург, мастак: нарадзіўся ў год Дракона (1868).
13. Карціна, ілюстрацыя.
16. Вялікі князь ВКЛ, кароль Польшчы: нарадзіўся ў год Дракона (1348).
17. Кантынент, на якім знаходзяцца Драконавы горы.
20. ...-Марцінкевіч. Асветнік, заснавальнік беларускай нацыянальнай драматургіі і тэатра: нарадзіўся ў год Дракона (1808).
21. Розыгрыш выйгрышаў у латэрэі.
22. Стыхія чорнага вадзянога Дракона і новага 2012 года.
24. Каштоўны камень: талісман людзей, што працуюць у сельскай гаспадарцы.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

ЛЮТЫ

3 – **Кохан Яўхім Іванавіч** (1912–1993), беларускі паэт – 100 гадоў з дня нараджэння.

4 – **Шантыр Фабіян Гіляравіч** (1887, Слуцк – 1920), пісьменнік, публіцыст, перакладчык, грамадскі дзеяч – 125 гадоў з дня нараджэння.

8 – **Талочка Уладзіслаў** (псеўд. Дрыгавіч; 1887, Гродна – 1942, Вільня), беларускі рэлігійны і культурна-асветны дзеяч – 125 гадоў з дня нараджэння.

9 – **Радзівіл Крыштоф** (мянушка Пярун; 1547–1603), ваенны і дзяржаўны дзеяч ВКЛ – 465 гадоў з дня нараджэння.

9 – «**Сялянка**» («Идылія»), першая беларуская опера (лібрэта В. Дуніна-Марцінкевіча, музыка С. Манюшкі і інш.) – 160 гадоў з часу прэм'еры ў Мінску (1852).

11 – **Напалеон Орда** (1807, Іванаўскі р-н – 1883), кампазітар, піяніст, мастак, педагог – 205 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Алесь** (Пятро Барысавіч) **Звонак** (1907, Мінск – 1996), паэт, перакладчык, крытык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1992) – 105 гадоў з дня нараджэння.

14 – **Міхась** (Міхаіл Лявонавіч) **Стральцоў** (1937, Слаўгарадскі р-н – 1987), пісьменнік, літаратурны крытык, перакладчык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1988) – 75 гадоў з дня нараджэння.

17 – **Крываблоцкі Уладзімір Васільевіч** (1952, Пружанскі р-н), мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1986) – 60 гадоў з дня нараджэння.

18 – **Савіцкі Міхаіл Андрэевіч** (1922, Талачынскі р-н – 2010), мастак-жывапісец, народны мастак Беларусі і СССР, акадэмік НАН Беларусі і Акадэміі мастацтваў Расіі, Герой Беларусі (2006), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1973), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1970, 1980, 1996), Міжнароднай прэміі Фонду Святога Усяхвальнага апостала Андрэя Першазванага (1999), кавалер ордэна Францыска Скарыны (1997) – 90 гадоў з дня нараджэння.

У тэатры «Зьніч»

6 лютага на сцэне тэатра монаспектакль «**Вясёлая каруселя**». Спектакль прысвечаны цудоўнаму беларускаму паэту Артуру Вольскаму. У пастаноўцы выкарыстаныя яго самыя ярскія творы. Заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава на «чароўнай каруселі» вядзе глядача па жыцці і творах А. Вольскага. Музыкае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай (цымбалы). Пачатак у 15.00.

7 лютага тэатр запрашае маленькіх глядачоў на лялечны монаспектакль Леаніда Мікіты «**Пра ката Сафрона і пеўніка Андрона**». Што застаецца рабіць кату Сафрону, калі злая Мачаха выгнала яго з роднай хаты? Адно выйсце: ісці ў белы свет шчасця шукаць. А ці можна знайсці яго? Вядома, калі ў цябе ёсць такія сябры, як пеўнік Андрон, котка Нюся, мышка Яначка, Сарока-белабока і верабейчык Ерамей. Але, каб знайсці шчасце, трэба яшчэ і заслужыць яго: прайсці праз горы і даліны, праз балоты і лагчыны, у цёмным лесе не заблукаць (і не спужацца!), кінуцца ў вяр, каб выратаваць сябра, суцешыць яго – і так моцна пасябраваць, што ўраз прыйдзе ахвота за сякера схпіцца і хату пабудаваць з высокім дахам і гладкаю гонтай. Выканаўца Леанід Сідарэвіч. Пачатак у 15.00.

Увечары гэтага ж дня паэтычны монаспектакль Я. Янішчыц «**Прыпадаю да нябёс...**». Паэзія стала жыццём Я. Янішчыц, сфарміравала яе як асобу. Вобразы яе вершаў не адпускаюць чалавека, саграваюць сваім цяплом.

Выканаўца Ларыса Горцава, музыкае суправаджэнне Сяргея Сарокіна (гармонік) і Таццяны Карабковай (скрыпка). Пачатак у 19.00.

8 лютага маленькім глядачам прапануецца монаспектакль «**Маленькі анёлак**» паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд. Выканаўца Раіса Астрадавіна. Пачатак у 15.00.

9 лютага на сцэне монаспектакль «**Аб-ранніца**» паводле «Маленькіх трагедыяў» А.С. Пушкіна. Сюжэт складзены з твораў «Каменны госць», «Моцарт і Сальеры», «Скупы». Кожны з іх завяршаецца ўрыўкам з «Баляванна пад час чумы». У пастаноўку таксама ўвайшлі вершы А.С. Пушкіна. Аўтар і выканаўца Галіна Дзягілева. Пачатак у 19.00.

Спектаклі адбываюцца ў Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15 гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне (017) 331-75-53.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАГІЛЁўСКАЯ РАТУША – пабудаваная ў 1679–1681 гг. на былой Гандлёвай пл. (сучасная пл. Савецкая) мясцовым дойлідом Феськам. У 1682 г. каля 2-павярховага прамавугольнага ў плане (28x10,5 м) кампактнага будынка, дзе размяшчаліся памяшканні канцылярыі, суд, зала пасяджэнняў магістрата, архіў, а ў падвале была казна, скарбніца, склады, турма. Тады ж было пачата будаўніцтва 1-й вежы (майстар Крузберг з Быхава; пры будаўніцтве ў 1686 г. разбурылася). У 1692–1698 гг. пастаўленая 2-я вежа (дойлід Ігнат;

вышыня каля 38 м; закончаная ў 1733 г.), якая стала галоўнаю дамінантай горада. Ярусы былі аздобленыя рустам, вокнамі і нішамі разнастайных формаў, балконам з металічнымі кратамі, вялікім гарадскім гадзіннікам. Галоўныя і дваровыя ўваходы вылучаліся ганкамі. Франтон, шпіль вежы, дах ганкаў упрыгожвалі пазалочаныя флюгеры.

У 1773 г. корпус ратушы перабудаваны. Гарызантальны пояс падзяляў сцяны будынка на 2 ярусы: 1-ы руставаны, вокны 2-га мелі абрамленні. Архітэктура фасадаў пачала адпавядаць архітэктуры дамоў губернатара і віцэ-губернатара, узведзеных у стылі класіцызму. Да будынка прылягаў гасціны двор. Будынак Магілёўскай ратушы разбураны ў 1957 г. Адноўлены ў 2008 г. (адкрыццё адбылося ў Дзень горада). Цяпер у ім размяшчаюцца музей гісторыі Магілёва і Палац шлюбу.

МАГІЛЁўСКИ ЗАМАК – існаваў у XVI–XIX стст. Пабудаваны ў 1526 г. на месцы старажытнага замка XIII ст. на высокім узгорку са стромкімі схіламі пры ўпадзенні р. Дубровенкі ў Дняпро. Плошча больш за 1 га. Умацаваны па перы-

метры пясчана-гліняным абарончым валам (вышыня 5 м, шырыня ў аснове каля 16 м), на якім (паводле інвентару 1604 г.) стаялі 7 вежаў (з іх 2 вежы-брамы з пад'ёмнымі мастамі), злучаных сценамі-гароднямі, накрытымі гонтавымі стрэшкамі. На адной з вежаў быў бронзавы звон. Паводле паданняў з замка вялі патаемныя хады да Дняпра і Дубровенкі. У 1633 г. замак згарэў. У 1638 г. адноўлены, меў выгляд астрога з 2 брамамі. Пазней быў знішчаны і часткова адноўлены. У XVIII ст. меў выгляд земляных бастыёнаў і курцін, якія ў XIX ст. скапаны амаль цалкам.

МАГІЛЁўСКИ СТРОЙ – традыцыйны комплекс беларускага народнага адзення ў Падняпроўі. Бытаваў у XVIII – пач. XX стст. пераважна ў Магілёўскім, Быхаўскім, Шклоўскім, Слаўгарадскім і Рагачоўскім раёнах. Летні жаночы гарнітур складалі ў асноўным 2 варыянты-комплексы: кашуля, спадніца, фартух; кашуля, спадніца, фартух, гарсэт. Кашулю шылі з прамымі плечавымі ўстаўкамі з адносна вузкім рукавом, адкладным (радзей вузкім стаячым) каўняром. Арнамент натыканні і вышыўкі (чырвоны з украпінамі чорнага) кампанаваліся ў палосы на плечавых устаўках і рукавах (паралельна лініі ўточкі), на каўняры. Пераважалі геаметрычныя (ромб, крыжык, зорачка) і раслінныя (васількі, бярозка) узоры. Суконная спадніца (андарак, саян) чырвона-малінавая з белай, зялёнай, сіняй, чорнай клеткай, палатняная (бяляк) –

гладка-белая клятчастая шэра-белая з арнаментальным шлякам на падоле. Падпяразвалі вузкім дэкаратыўным поясам. Фартух-трыпольнік шылі з полак белага палатна. Гарсэт (кабат) шылі з сіняга, чырвонага аксаміту, шарсцянікі з баскай у выгладзе кліноў або прышывалі да спадніцы, аздаблялі нашыўкамі тасьмы. Галаўныя ўборы жанчынаў – чапец, намітка, саматканая хустка, аздобленая вышыўкай і нашыўкамі мохры-

каў. Шыйныя і нагрудныя ўпрыгожанні – пацеркі, абразкі, крыжыкі. У мужчынскіх кашулях тунікападобнага крою багата вышывалі манішку. Нагавіцы шылі з белага палатна ці сукна. Наслі таксама суконныя ці палатняныя камізэлькі з стаячым каўняром. Шыйныя саматканыя хустачкі-шалікі, вышытыя чырвоным арнаментом на канцах. Галаўны ўбор – каўпаковая з лямцу магерка ці футраванка. Мужчынская і жаночая вопратка – белыя світы, аздобленыя вышыўкай, нашыўкай тасьмы і шнура.

Ратуша на малюнку XIX ст.